

Prednosti in izzivi izobraževanja na daljavo: perspektiva študentov, prihodnjih učiteljev

Nina Krmac

Univerza na Primorskem

nina.krmac@pef.upr.si

Tina Štemberger

Univerza na Primorskem

tina.stemberger@pef.upr.si

Razglašena epidemija in z njo povezani ukrepi so privedli do zaprtja izobraževalnih institucij ter izvedbe izobraževanja na daljavo, kar je pomembno vplivalo na različne deležnike izobraževanja. V prispevku predstavljamo rezultate raziskave, s katero smo želeli ugotoviti, kako so študentje, ki se izobražujejo za poklic učitelja, doživljali izobraževanje na daljavo. Predvsem nas je zanimalo, katere prednosti, slabosti, izzive in omejitve izobraževanja na daljavo so prepoznali. Prispevek vključuje analizo dnevniških zapisov pedagoške prakse desetih študentov razrednega pouka, ki so nastali med prvim zaprtjem izobraževalnih institucij. Na podlagi analize SWOT je bilo ugotovljeno, da študentje kot pozitivna vidika izobraževanja na daljavo izpostavljajo predvsem razporeditev obveznosti in boljše poznavanje digitalne tehnologije, kot negativna vidika pa pomanjkanje socialnih stikov in neustrezno tehnologijo oziroma slabšo usposobljenost za rabo digitalnih tehnologij.

Ključne besede: izobraževanje na daljavo, študenti, prihodnji učitelji, prednosti, izzivi

Uvod

S pojavom covida-19 je bila v Sloveniji 12. marca 2020 razglašena epidemija, na podlagi katere so bili sprejeti številni ukrepi, tudi zaprtje vzgojno-izobraževalnih institucij in posledična uvedba izobraževanja na daljavo. Slednje je učitelje, učence in starše postavilo pred številne zelo zahtevne izzive. Tako so bile v zadnjih dveh letih opravljene številne raziskave na temo učenja in poučevanja na daljavo, ki so pretežno obravnavale problematiko tehnične opremljenosti učiteljev in učencev, usposobljenost učiteljev za poučevanje na daljavo ter angažiranost učencev in staršev. V prispevku uvodoma predstavljamo rezultate nekaterih raziskav, ki so se osredotočale na vidik učitelja, učenca in študenta pri izobraževanju na daljavo, v nadaljevanju pa rezultate raziskave, s katero smo želeli ugotoviti, kako so izobraževanje na daljavo doživljali študentje, prihodnji učitelji.

Teoretična izhodišča

Prve raziskave na temo poučevanja na daljavo (npr. Adnan in Anwar 2020; Rupnik Vec 2020) so poročale zlasti o tehničnih težavah glede internetne povezave in tehnične opreme pa tudi o pomanjkljivi kompetentnosti za rabo tehnične opreme ter digitalnih tehnologij za namene učenja in poučevanja (Štemberger in Čotar Konrad 2021). Učitelji in učenci (Ferraro idr. 2020) so nato relativno hitro pričeli uporabljati različne možnosti za komuniciranje, npr. videokonferenčne sisteme, klepetalnice, elektronsko pošto, forume in spletne učilnice, vendar težave s slabo povezavo in komunikacijo z učitelji niso izzve-nele ter so bile ves čas eden od virov slabe volje in nezadovoljstva (Coman idr. 2020).

Tehnični vidik vpliva tudi na ostale vidike, vendar je neizpodbitno dejstvo, da tako klasično izobraževanje kot tudi izobraževanje na daljavo načrtuje, izvaja in evalvira učitelj, zato se najprej osredotočamo na njegovo vlogo pri izobraževanju na daljavo. Učencem naj bi nudil in zagotavljal tako akademsko kot neakademsko podporo (Simpson 2002). V akademsko podporo uvrščamo obravnavo učnih vsebin, razvijanje spretnosti učencev, sledenje napredku in podajanje povratne informacije, neakademska podpora pa vključuje, denimo, svetovanje učencem, informiranje o zadevah, ki niso neposredno povezane z učnimi vsebinami, vodenje razreda, pomoč pri učenju ipd. Učenci so ob začetku šolanja na daljavo poročali, da so imeli občutek, da učitelji pouka v živo niso znali prilagoditi na pouk na daljavo ter da niso dovolj hitro prilagodili didaktičnih metod, strategij ipd. (Coman idr. 2020). Obširna študija *Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19 v Sloveniji* (Rupnik Vec 2020), ki jo je ob prvem valu epidemije in vzpostavitvi šolanja na daljavo izvedel Zavod Republike Slovenije za šolstvo, kaže, da sta približno dve tretjini učiteljev poučevanje na daljavo doživljali kot zahtevnejše v primerjavi s poučevanjem v razredu, stresnejše pa je bilo tudi za polovico učiteljev in je od njih zahtevalo več energije. K takemu zaznavanju so verjetno pripomogle ocena, da niso preveč vešči uporabe digitalnih orodij za namene poučevanja na daljavo, ter nepričakovanost situacije in negotovost razmer. Hkrati pa so učitelji ocenili, da so v času prvega zaprtja šol svoje delo doživljali kot ustvarjalnejše, saj so novi načini poučevanja od njih zahtevali pripravo novih gradiv in miselnih izzivov, ki pritegnejo in vzdržujejo učenčevo pozornost. Zanimivo je tudi, da kar polovica učiteljev ocenjuje, da so v času poučevanja na daljavo učence uspeli pritegniti k sodelovanju v enaki meri kot pri pouku v razredu, hkrati pa jih precej velik delež poroča, da so bili učenci in dijaki v splošnem manj odzivni kot pri pouku v razredu, zlasti

to velja za starejše izmed njih. Večina učiteljev je ocenila, da je bila kakovost izobraževanja na daljavo v primerjavi s poukom v razredu slabša, izražali pa so tudi negotovost glede načina poučevanja. Srednješolci (Katić idr. 2021) so prav tako ocenili, da so njihove učne izkušnje z izobraževanjem na daljavo slabše v primerjavi z učnimi izkušnjami v razredu. Poročali so tudi, da so bili pri izobraževanju na daljavo manj vključeni in deležni manj pozornosti kot običajno, kar pravzaprav ne preseneča, saj izobraževanje na daljavo običajno zahteva visoko raven samoregulacije, ki mora biti podprta z novimi strategijami poučevanja, učenja in usmerjanja (UNESCO 2020).

Raziskave so se osredotočale tudi na doživljanja učencev med pandemijo. Tako je bilo z vidika organizacije dela za šolo med učenci zaznati nekaj nekonstistentnosti v doživljanju tega elementa izobraževanja na daljavo. Medtem ko so v nekaterih raziskavah (Cachón-Zagalaz idr. 2020) poročali o težavah z organizacijo dela in potrebi po več odmorih, pa so v drugih poročali o tem, da so bili zadovoljni (Kavkler, Javornik in Košak 2020) z večjo fleksibilnostjo časa in prostora ter večjo svobodo, navedli pa so tudi, da so dosegali boljše učne rezultate. V študiji *Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19 v Sloveniji* (Rupnik Vec 2020), ki je vključevala slovenske osnovnošolce in srednješolce, so tako dijaki kot starejši osnovnošolci kot pozitivno ocenili dejstvo, da so si lahko sami razporedili delo čez dan in da jim ni bilo treba nastopati pred sošolci. Med srednješolci in učenci višjih razredov osnovnih šol jih je kar ena tretjina ocenila, da se na ta način lažje učijo, vseh jim je bilo tudi, da so si lahko sami razporejali delo čez dan in zjutraj dlje spali.

Ob tem pa nekatere raziskave (Cachón-Zagalaz idr. 2020; Di Pietro idr. 2020; Fegert idr. 2020) izpostavljajo večje možnosti za potencialno povečanje stresa pri učencih, ki se morajo šolati od doma, saj izolacija in posledično pomanjkanje socialnih stikov lahko povzročita več negativnih in agresivnih čustev ter tako vplivata tudi na učenje. Učenci so poročali o nižji koncentraciji ter o znatno zmanjšani interakciji med učenci ter med učenci in učiteljem (Cachón-Zagalaz idr. 2020), kar potrjuje tudi vseslovenska *Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19 v Sloveniji* (Rupnik Vec 2020), katere rezultati kažejo, da so učenci kot negativni vidik šolanja na daljavo izpostavili predvsem pomanjkanje socialnega stika tako s sošolci kot z učitelji. Precej jih je tudi pogrešalo razlago učitelja. Izsledki raziskav izpostavljajo tudi problem motiviranosti za delo, za šolo in posledično nižjo pripravljenost za vlaganje truda v šolsko delo (Niemi in Kousa 2020; Zaccoletti idr. 2020). V zvezi z zahtevnostjo izobraževanja na daljavo rezultati študije *Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19 v Sloveniji*

(Rupnik Vec 2020) kažejo, da so mlajši učenci poročali, da so se jim zdele naloge, ki so jim jih pošiljali učitelji, zanimive, vendar so ocenili, da je bil pouk na daljavo zahtevnejši kot pouk v razredu, po drugi strani pa tudi zanimiv in ustvarjalen. Srednješolcem se je zahtevnost izobraževanja zdela velika, izobraževanje na daljavo jih je tudi obremenjevalo.

Nekatere slovenske študije so obravnavale tudi perspektive študentske populacije. Tako rezultati raziskave »Ocena potreb po psihosocialni podpori v drugem valu epidemije covida-19« (Društvo psihologov Slovenije, Nacionalni inštitut za javno zdravje, UP Inštitut Andrej Marušič, UL Filozofska fakulteta, UP Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijsko tehnologijo 2021), ki se je usmerila v analizo potreb splošne študentske populacije, kažejo, da so študentje v povprečju poročali, da čutijo srednje močno stisko in se z njo srednje uspešno spoprijemajo. Nekoliko večja stiska se je pojavljala pri študentih, ki so opravljali študentsko delo, saj je pri večini prevladoval strah pred negotovo prihodnostjo in izgubo svoboščin. Študentje, ki so opravljali študentsko delo, so doživljali intenzivnejšo stisko zaradi upada dohodka in materialne varnosti. Poročali so tudi o težavah s koncentracijo in z motivacijo, pomanjkanju socialnih stikov s kolegi in prostega časa ter o nekaterih psihofizičnih simptomih in simptomih depresije ter anksioznosti. Skoraj polovica jih je izrazila potrebo po psihološki pomoči. Tudi Podleskova in Kavčič (2021) sta ugotovila, da so bili v primerjavi z ostalimi udeleženci za študente značilni višja generalizirana anksioznost, večja izguba zaznanega nadzora in večji vpliv težav, povezanih z epidemijo. Pri študentih je bila generalizirana anksioznost pozitivno povezana z vplivom omejitev, povezanih z epidemijo, izgubo zaznanega nadzora in nevroticizmom.

Perspektivo študentov glede študija na daljavo je v raziskavi predstavila tudi Študentska organizacija Slovenije (2020). Ugotovili so, da je imela večina anketiranih študentov urejen dostop do digitalnih orodij, da so večinsko podpirali študij na daljavo, a jih je tudi velika večina izrazila skrb glede rednega opravljanja študijskih obveznosti. Ocenili so tudi, da je študij na daljavo manj učinkovit in manj produktiven v primerjavi s klasičnim študijem. Prav tako so izpostavili problem težje dostopnosti do literature zaradi zaprtja knjižnic. Raziskava, ki so jo opravili Neža Podlogar idr. (2020), se je osredotočila na študente pedagoških študijskih programov, torej prihodnje pedagoške delavce. Rezultati kažejo, da so študentje izredne razmere epidemije in študij na daljavo doživljali predvsem konstruktivno. Anketiram študentom je študij na daljavo v primerjavi z običajnim študijem različno ustrezal, vendar jih je največ poročalo, da jim manj ustreza. Za tiste, ki jim je študij na daljavo bolj ustrezal, se je izkazalo, da so tako celotno izredno situacijo kot študij na

daljavo doživljali konstruktivneje in so pri študiju pogosteje uporabljali strategije postavljanja ciljev.

Problem in cilji raziskave

Zaradi zaprtja šol in posledičnega šolanja na daljavo je bilo izvedenih veliko raziskav, ki so se osredotočale na učence, dijake, učitelje, ravnatelje itd. (npr. Cachón-Zagalaz idr. 2020; Kavkler, Javornik in Košak 2020; Katić idr. 2021; Rupnik Vec 2020). Nismo pa zasledili raziskave, ki bi naslavljala specifično skupino, to je skupino študentov, prihodnjih učiteljev, ki so bili v času šolanja na daljavo v vlogi učencev (študentov), prav tako pa so imeli v okviru pedagoške prakse možnost doživeti vlogo učitelja, ki načrtuje, izvaja in evalvira poučevanje na daljavo. Menili smo, da lahko njihova dvojna vloga prispeva pomembna spoznanja za poučevanje in učenje na daljavo, pa tudi za izpeljavo izobraževanja v razredu, zato smo v raziskavi želeli ugotoviti:

- katere so po mnenju študentov prednosti izobraževanja na daljavo;
- katere slabosti pri izobraževanju na daljavo izpostavljajo študentje;
- s katerimi izzivi se soočajo študentje pri izobraževanju na daljavo?
- Katere omejitve izpostavljajo študentje pri izobraževanju na daljavo.

Udeleženci raziskave in proces zbiranja ter obdelave podatkov

Glavni vir raziskave so bili deli dnevniških zapisov desetih dnevnikov, ki so jih študentje tretjega letnika študijskega programa Razredni pouk v študijskem letu 2020/2021 napisali v okviru praktičnega usposabljanja. Avtorice devetih dnevnikov so bile študentke, avtor enega dnevnika (dnevnik 8) pa študent. Analizirani so bili zapisi, ki so se nanašali na mnenja študentov o učenju in poučevanju na daljavo. Študentje so prejeli navodilo, da na podlagi analize SWOT¹ izpostavijo prednosti, slabosti, izzive in omejitve, ki so jih spoznali in izkusili pri opravljanju praktičnega usposabljanja, ki je tudi potekalo na daljavo. Poleg svojih izkušenj so v zapisih izpostavili svoj pogled na celoten proces poučevanja in učenja na daljavo. Zaradi lažje berljivosti smo pri analizi in interpretaciji rezultatov uporabili izraz študent oziroma študentka. Vsak študent je oštevilčen (npr. študentka 1), kot so bili oštevilčeni zapisi dnevnikov pri analizi. Podatke smo kodirali s pomočjo računalniškega programa Atlas.ti. Določili smo enote kodiranja in izbrali ter opredelili relevantne kategorije, iz

¹ Analiza SWOT (kratica izhaja iz angl. *strengths, weaknesses, opportunities, and threats*) je tehnika, ki se precej uporablja pri vrednotenju in se usmerja v štiri vidike nekega pojava: prednosti, slabosti, izzivi in omejitve (Cencič 2011).

katerih smo iskali povezave in odnose med njimi ter na podlagi tega oblikovali jedrne kategorije, ki so bile povezane z zastavljenimi raziskovalnimi vprašanji. Za nazornejši prikaz smo za vsako raziskovalno vprašanje oblikovali kodirno shemo (slike 1, 2 in 3), ki ne prikazuje le običajne hierarhične strukture kodiranja, temveč tudi odnose in povezave med kodami ter kategorijami z vidika glavnih deležnikov, tj. šole, učitelja, učenca in starša.

Rezultati

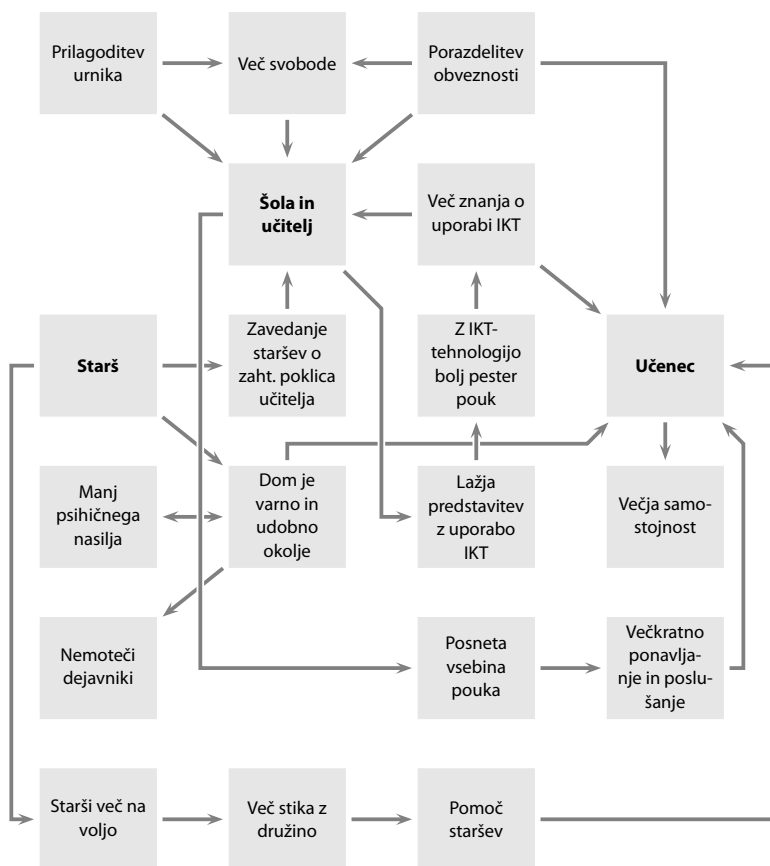
V nadaljevanju predstavljamo rezultate raziskave, razčlenjene na štiri podpoglavja, ki so bila oblikovana na podlagi zastavljenih raziskovalnih vprašanj.

Prednosti izobraževanja na daljavo

Po prvem pregledu dnevniških zapisov smo hitro zasledili, da je v dnevnikih zapisanega bistveno manj o prednostih poučevanja in učenja na daljavo kot o njunih slabostih. Obenem smo ugotovili, da so študentje v zapisih vseskozi prepletali tako poučevanje kot učenje na daljavo. Prepletali so tudi vlogo sebe kot učitelja in sebe kot učenca, torej osebo, ki se prav tako sooča z določenimi izzivi pri izobraževanju na daljavo. Usmerjenost zapisov je bila različna, nekateri so bili precej osredotočeni na študente same, drugi pa predvsem na občutke in doživljanja drugih, tj. učencev, kar se kaže tudi pri rezultatih, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

Med prednostmi izobraževanja na daljavo so študentje izpostavili predvsem čustveno-socialni vidik učenja. Izpostavili so vlogo domačega okolja, ki so ga opisovali kot »varno in udobno«. Študentke 1, 2, 5 in 7 so navedle, da naj bi se otroci v domačem okolju praviloma najbolje počutili. Po njihovem mnenju so v šoli otroci lahko bolj izpostavljeni blažjemu ali težjemu psihičnemu nasilju, ta pa naj bi bil v domačem okolju manj prisoten. Študentka 5 in študent 8 sta poudarila, da je bila izvedba pouka lažja predvsem zaradi posameznikov, ki ga niso motili, zato so bili lahko učenci bolj skoncentrirani na pouk.

Nekateri učenci so bili pri izobraževanju na daljavo uspešnejši zaradi podpore staršev. Ti niso doživljali stiske ob neznanju, saj so lahko za pomoč zaprosili starše. Prednost je bila tudi v tem, da so imeli starši podrobnejši vpogled v obravnavano snov in so tako nadzorovali učenčevo delo, uspeh ipd., kar posebej velja za mlajše učence, oziroma kot je navedla študentka 3: »Učenci so se s takim načinom pouka tudi bolj družili s starši in starši so si vzeli več časa zanje«. Kot je izpostavila študentka 5, je bilo za vse učence lažje, ker so si lahko razporedili čas in si sami določili toliko odmora, kolikor so ga potrebovali. Podobno je o tem zapisala tudi študentka 6. Študentka

Slika 1 Prednosti pouka na daljavo

7 je prav tako izpostavila, da so lahko s takim načinom izobraževanja predvsem mlajši učenci več časa preživljali z družinskimi člani. Tudi študent 8 je izpostavil prednosti razporeditve časa pri učenju, pri čemer je še dodal, da je razporeditev obveznosti mogoča le, če imajo učenci zadostne učne navade in ustaljene rutine. Podobno so pokazali tudi rezultati *Analize izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19 v Sloveniji* (2020), kjer so tako dijaki kot starejši osnovnošolci kot pozitivno ocenili to, da so si lahko sami razporedili delo čez dan. Dijaki (Katič idr. 2021) pa so prav tako poudarili, da so zaradi šolanja od doma prihranili veliko časa, ki bi ga sicer porabili za pot v šolo in nazaj domov. V dnevnikih študentov 3, 4 in 8 zasledimo tudi, da je sam način izobraževanja učenca vodil v večjo samostojnost, saj so sami prebirali navodila nalog in se jih sami potrudili razumeti. V dnevniku 4 je bilo izposta-

vljeno, da je izobraževanje na daljavo na splošno prineslo veliko znanja tako učiteljem kot učencem. Kot je navedel študent 8, so morali ob tem učitelji pri vsaki temi znati izpostaviti najpomembnejše in pripraviti več gradiva, kot bi ga sicer, študentka 4 pa je še dodala: »Otrok je pri pouku na daljavo pridobil natančnejša navodila in se bolj zavedal svojih obveznosti. Pri vsem tem pa so se tudi starši začeli bolj zavedati, da učiteljevo delo ni tako enostavno.«

Študentje so izpostavili tudi vlogo digitalne tehnologije, ki lahko izboljša izvajanje izobraževanja na daljavo. Menijo, da njena uporaba prinaša več možnosti za pestrejšje izobraževanje. Prav tako učencem hitreje mine čas, in kot pravi študentka 1, »lahko delajo več in tega ne začutijo tako kot v šoli«. Menijo, da je določene teme lažje predstaviti le z uporabo digitalne tehnologije, npr. različna življenjska okolja, ki zahtevajo vizualne predstavitve. Izobraževanje na daljavo je učence na nek način tudi prisililo, da so začeli uporabljati digitalne tehnologije za namene učenja in poučevanja. Kot navaja študent 8, so bili tudi učitelji prisiljeni uporabljati digitalne tehnologije in se usposabljalati za njihovo rabo pri učenju ter poučevanju.

Študentka 2 in študent 8 navajata, da je velika prednost izobraževanja na daljavo ta, da si lahko učenec vso posredovano snov shrani in pozneje ponovno ogleda, če ni vsega razumel v celoti. Na enak način lahko večkrat pregleda vse videorazlage, če so bile na voljo. Študentka 10 dodaja, da učencem, ki se hitreje utrudijo in imajo težave s pozornostjo, to prinaša veliko prednost, saj si učenje lahko razporedijo čez cel dan. Kot navaja študentka 7, je bilo izobraževanje na daljavo pozitivnejše tudi za sramežljivejše otroke, ki se jim ni bilo treba izpostavljati pred celotnim razredom. Spletno orodje, kot je na primer Zoom, je takim učencem še bolj olajšalo situacijo, ker so lahko svoje mnenje ali odgovor le zapisali v klepetalnici. Tudi izsledki rezultatov *Analize izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19 v Sloveniji* (2020), kažejo, da dijaki in starejši osnovnošolci to, da jim ni bilo treba nastopati pred sošolci, ocenjujejo kot pozitivno.

Študentka 6 je izpostavila tudi svojo izkušnjo in povedala naslednje: »Sama zase lahko tudi rečem, da lahko veliko več naredim doma, okoli hiše, na polju ..., kot sem pred tem, ko sem bila v Kopru. Tako velja tudi za bratrance, ki obiskujejo 5., 7. in 9. razred, da so veliko pomagali pri gospodinskih opravilih in zunaj hiše. To se mi zdi pomembno, saj je prav, da se imajo otroci čas naučiti tudi drugačnega dela. Tega dela pred tem niso opravljali, ker so po šoli naredili domačo nalogo, kasneje pa je bila zunaj že tema.«

Študentka 7 je izpostavila, da je njim kot študentom lažje razumeti, s čim se soočajo učenci pri izobraževanju na daljavo, ker so to tudi sami doživeli oziroma istočasno doživljali podobno situacijo.

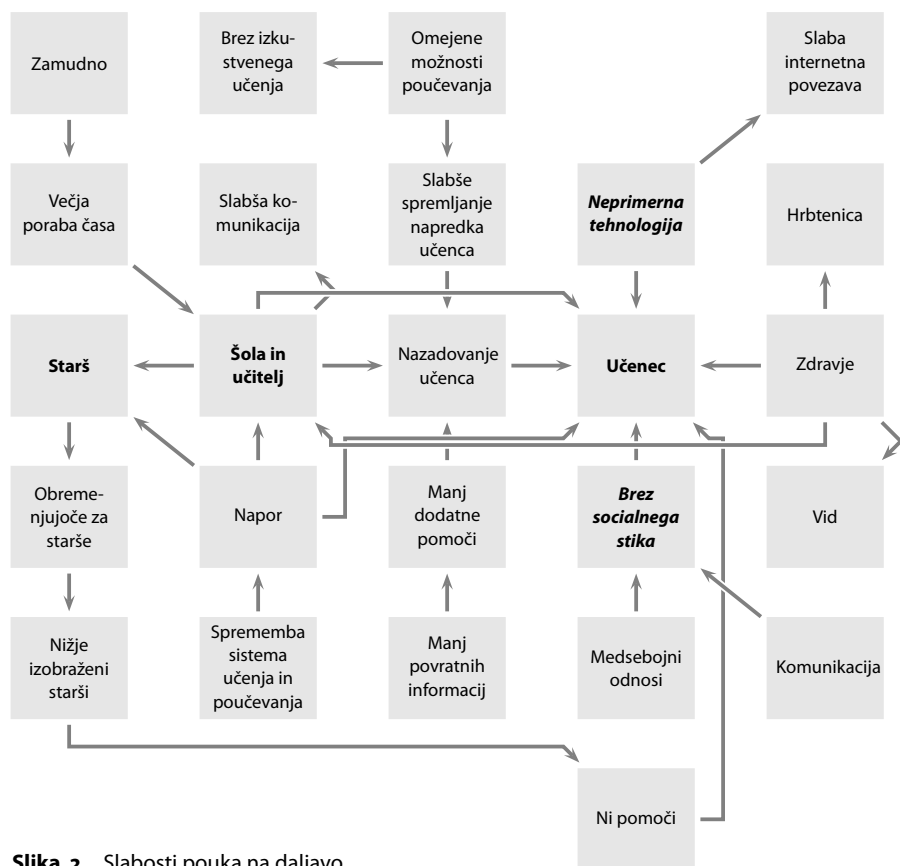
Poglavje zaključujemo z zapisom študentke 9, ki pravi naslednje: »Menim, da je učenje na daljavo z ustrezno vsebino lahko prav tako učinkovito kot pa pouk v šolah. Pomembno je le, da se učitelj poistoveti z učenci in tako pripravi vsebino, ki je primerna za učence in njihov ritem. Prednost za učence je tudi mir, saj glede na lastne izkušnje vem, da se nekateri učenci, recimo, doma lažje zberejo, saj ni motečih dejavnikov.«

Zaključimo lahko, da so študentje kot prednosti izpostavili predvsem delo v domačem okolju, pri čemer je treba opozoriti, da je to mogoče le ob predpostavki, da otrok živi v varnem in spodbudnem okolju, ki mu nudi podporo in mu pomaga pri organizaciji časa ter dela za šolo. Na to opozarja tudi naj-novejša raziskava *Učinki izobraževanja na daljavo v šolskem letu 2020/2021* (Rakinič idr. 2021), ki potrjuje, da socialno-ekonomski status družine pomembno napoveduje višje učne dosežke. Prav tako moramo nekoliko previdno interpretirati trditve, da so se učenci lažje učili, ker so si lahko posnetek večkrat ogledali ali so klepetali ob videokonferencah. Dejstvo je namreč, da uporaba teh orodij ni bila pravilo ali obvezujoča, zato vsi učenci teh priložnosti niso imeli. Slednje lahko povežemo tudi z navedbami študentov glede rabe digitalne tehnologije, saj je bila v začetnih fazah izobraževanja na daljavo odvisna predvsem od kompetenc učiteljev za didaktično rabo digitalnih tehnologij.

Slabosti izobraževanja na daljavo

Izobraževanje na daljavo predstavlja izziv in je težavno prav za vse, tako za učitelje in učence kot za starše. To je razmišljanje, ki ga je mogoče razbrati iz vseh dnevniških zapisov.

V vseh dnevniških zapisih sta poudarjena pomen socialnih stikov in njihova odsotnost pri izobraževanju na daljavo. »Ljudje si želimo osebnega kontakta in šola je za učence, takoj po družini, glavni oziroma sekundarni vir socialnega okolja. Učenci med poukom in odmorom stopajo v interakcijo drug z drugim ter vadijo spretnosti na konkretnih situacijah,« pravi zapis v dnevniku študentke 7. Podobno navaja tudi študentka 4, ki poudari, da je »največji primanjkljaj učenja na daljavo stik med učenci in učiteljem. Tudi če imajo učitelji za vsak predmet videopredavanja, na katerih se lahko z učenci vidijo in pogovarjajo, to še vedno ne nadomesti tistega, kar učenec pridobi v šoli na področju socialnih spretnosti.« V zapisih lahko zasledimo, da v kontekstu socialnega stika študentje poudarjajo pomen komunikacije in razvijanja medosebnih odnosov med vrstniki. Kot navaja študentka 6: »Pogovor v šoli poteka tudi med učenecem in učiteljem, sedaj ga med tem časom ni, in to mislim, da vsi pogrešamo, čeprav tega pred koronavirusom nismo opazili.« Tudi vseslovenska *Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19*

Slika 2 Slabosti pouka na daljavo

v Sloveniji (Rupnik Vec 2020) je kot negativni vidik šolanja na daljavo izpostavila predvsem pomanjkanje socialnih stikov, tako s sošolci kot z učitelji, čemur pritrjuje tudi raziskava, ki so jo izvedli Sandra Katič idr. (2021). Osebni stik in nezmožnost interakcije sta večini dijakov predstavljala glavno omejitev pri izobraževanju na daljavo.

Študentka 7 je izpostavila, da so imeli učitelji med izobraževanjem v živo možnost zaznati in opaziti stiske ali težave v domačem okolju učenca, z izobraževanjem na daljavo pa jih je bilo težko opaziti in učitelj takemu otroku ni mogel pomagati ter mu stati ob strani.

V dnevniku študentke 2 je izpostavljeno tudi, da vsi učenci doma nimajo urejenih razmer in jim lahko šola predstavlja edino varno ter udobno okolje, poleg tega se vsi učenci ne morejo zanesti na pomoč staršev. Nekateri starši ne govorijo slovenskega jezika, kar je predstavljalo še dodatno oviro.

Kot je navedla študentka 3: »Starši tudi nimajo učiteljske izobrazbe in učenec (sploh mlajšim) ne morejo podati znanja na pravilen način.« Študentki 6 in 7 navajata, da je bila pomoč staršev izjemnega pomena predvsem pri mlajših učencih, ki še ne znajo dobro brati. Ne glede na znanje staršev in ustrezne tehnologije je izobraževanje na daljavo za starše obremenjujoče.

V zapisu dnevnika študentke 2 je bilo izpostavljeno, da učitelji z izobraževanjem na daljavo nimajo nadzora nad učenčevim delom, kar lahko privede do nazadovanja otrok, sploh tistih, ki imajo učne težave. Študentka 2 je v dnevniku zapisala: »Izgublja se stik med učiteljem in učencom, ki je še posebej v nižjih razredih izrednega pomena.« Podobno je navedla tudi študentka 3, pri čemer je poudarila še, da učitelji glede na obrazno mimiko učencev lažje ocenijo, ali so učenci snov razumeli oziroma ali so zmedeni, kar pa je bilo pri izobraževanju na daljavo oteženo.

Kot izhaja iz zapisa študentke 1, je bilo poučevanje na daljavo za učitelje naporno. V kratkem času so namreč morali popolnoma spremeniti način poučevanja, kar je tudi za učence pomenilo večji napor in več prilagajanja, saj so se morali privaditi na drugačen način poučevanja in učenja. Študentje menijo, da so imeli več težav s poučevanjem na daljavo tisti učitelji, ki niso bili veščji uporabe IKT. To so povezovali predvsem s tistimi učitelji, ki imajo daljšo delovno dobo, kar potrjuje tudi *Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid-19 v Sloveniji* (Rupnik Vec 2020), saj rezultati kažejo, da so ti učitelji ocenili, da niso preveč veščji uporabe digitalnih orodij za namene poučevanja na daljavo.

Pri učencih težava ni bilo le nepoznavanje IKT, temveč tudi neprimerna tehnologija. Več jih je imelo slabšo internetno povezavo in to je močno oviralo sledenje izobraževanju na daljavo. Izobraževanje na daljavo je od učencev terjalo tudi bistveno več samostojnega dela in obravnave snovi, česar niso bili vajeni, zato so porabili veliko več časa, kot če bi snov obravnavali v šoli. Kot navaja študentka 5, sta preverjanje in ocenjevanje znanja težja, ker učitelji ne vidijo učencev in njihovega napredka oziroma nazadovanja. Posebno pa izpostavlja naslednje dejstvo: »Učitelji tudi ne vedo, koliko ima učenec pomoči s strani družine in ali vse rešuje sam ali ne.« Učitelji so imeli pri izobraževanju na daljavo po mnenju študentov slabši vpogled v delo učencev in njihov napredek, tudi sami so dali manj povratnih informacij. Študentka 9 navaja: »Učitelj nima tako dobrega vpogleda v to, ali učenci razumejo snov in pa kako napredujejo pri določenih predmetih.«

Po mnenju študentov izobraževanje na daljavo največ težav povzroča učencom z učnimi težavami, saj ti nimajo možnosti, da bi učitelja sproti prosili za pomoč. Težko je tudi za starše, ki si niso mogli vzeti več časa zanje ali

pa nimajo znanja, da bi jim lahko pomagali. Kot navaja študentka 5: »Učitelji že lahko pripravimo gradivo, videoposnetke, naloge, delovne liste in vse potrebno gradivo, vendar vsi vemo, da določeni učenci potrebujejo dodatno razlago in pomoč, ki pa jo na daljavo težko dobijo.« Tudi študentka 10 je poudarila, da so bili učenci deležni bistveno manj povratnih informacij, kot bi jih bili sicer. Težava je tudi koncentracija, ki se pri učenju preko zaslona bistveno hitreje zmanjša, predvsem če učitelji ne pripravijo zanimivih gradiv in niso toliko vešč uporabe IKT. V zvezi s tem študentka 6 navaja: »Če učencem snov ni predana na zanimiv način, bistveno manj sodelujejo in tudi želja po učenju in usvajanju novega znanja je manjša.« Nenazadnje študentje menijo, da izobraževanje na daljavo tudi negativno vpliva na naše zdravje. Pretirano gledanje v zaslone škodi očem, pretirano sedenje pa hrbtenici.

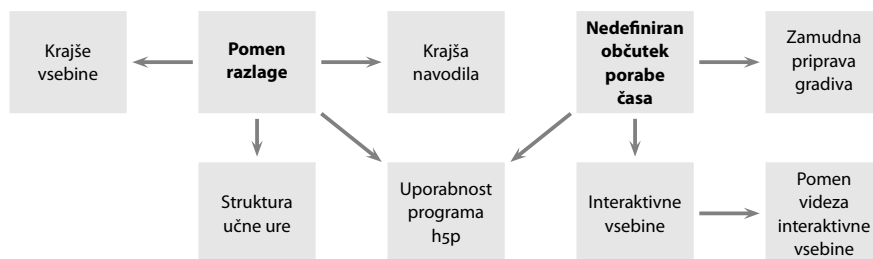
V tem delu so študentje izpostavili pomembno vprašanje glede varnega okolja, opozorili pa so tudi na težavo, ko zaradi pomanjkanja neposrednega stika z učenci ne morejo opaziti njihovih reakcij in neverbalne komunikacije, posledično pa jih ne morejo pravočasno in ustrezno podpreti. Opozorili so tudi na nedelujoče internetne povezave ter na vpliv izobraževanja na daljavo in socialne izoliranosti na fizično ter psihično zdravje.

Izzivi izobraževanja na daljavo

Iz zapisov študentov o izzivih, s katerimi so se srečali pri izobraževanju na daljavo, je razvidno, da se njihova opažanja med seboj kar precej razlikujejo. Podobnosti so se pokazale zlasti v povezavi z gradivom, ki so ga morali pripravljati, raznolikost izzivov pa se navezuje predvsem na njihovo počutje in pripisovanje pomena elementom poučevanja.

Kot navaja študentka 1, je bil zanjo največji izziv, kako organizirati učno uro na način, da je učna priprava še vedno strukturirana v skladu z naslednjim modelom: uvodna motivacija, osrednji del in zaključek. S strukturo učne ure je imela enake težave tudi študentka 7. Študentka 2 se ni v taki meri obremenjevala s strukturo same učne ure, ampak bolj s pripravo interaktivnega gradiva, ki od učenca ne bi zahtevalo veliko računalniškega znanja in bi mu omogočilo, da ga predela v celoti. Študentka 2 je bila posebej pozorna tudi na to, da ni pripravila predolгих navodil za branje, in na oblikovanje gradiv, ki bi učence spodbudila k delu.

Študentka 3 je bila pri izvedbi izobraževanja na daljavo posebej pozorna na razlago, ker se je zavedala tega, da vsi učenci snovi ne razumejo enako hitro. Velik izziv je videla tudi v oblikovanju gradiva, kar ji je vzelo veliko časa, predvsem zato, ker si je želela, da bi bilo estetsko dovršeno in bi že sam videz pritegnil učence. Kot je navedla študentka 9, je prav estetska dovršenost

Slika 3 Izzivi študentov pri poučevanju na daljavo

gradiva tista, »zaradi katere ti oblikovanje gradiva vzame veliko časa«. Pomen razlage je izpostavila tudi študentka 9, ki si ji želela, da bi bila ta čim podobnejša taki, kot je v šoli.

Tudi študentkam 4, 7, 9 in 10 ter študentu 8 je priprava gradiva vzela veliko časa, pri čemer je študentka 4 kot največji izziv pri poučevanju na daljavo navedla odločitev o količini vsebine za eno učno uro. Tako je raje oblikovala krajše ure z manj nove snovi, ker se je zavedala, da učenci že sicer porabijo veliko časa pri samostojnem delu. Težave je imela tudi pri izbiri oblik dela. Tako se je nazadnje odločila le za individualno in frontalno obliko.

Študentke 3, 5 in 7 je najbolj skrbelo, kako učencem razložiti snov, da jo bodo razumeli. Študentka 5 se je zato posebej poglobila v oblikovanje interaktivnih vsebin in se tudi sama o tem veliko naučila. Vsebino je pripravila v programu hsp. Skrbelo jo je tudi, koliko časa bo učencem vzelo pregledovanje in reševanje interaktivnih vsebin, zato je upoštevala naslednji kriterij: če njej pregled in reševanje nalog vzameta deset minut, bodo učenci za to porabili trikrat več časa.

Tudi študentka 6 se je posvetila oblikovanju interaktivnih vsebin. Sprva je poskušala z orodjem PowerPoint, ampak je hitro obupala in pozneje uporabila orodje hsp, v katerem je bistveno hitreje in brez težav pripravila gradivo, vendar je imela po opravljenem delu težave s pošiljanjem datoteke. Študentka 7 je pri oblikovanju gradiva posebno pozornost namenila temu, da je oblikovano tako, da ga bodo lahko učenci rešili samostojno in brez pomoči staršev, ki so že sicer preobremenjeni.

Študentu 8 je bil izziv predvsem sestaviti učno uro na način, kjer ni potreben osebni stik. Pravi, da je imel s tem kar nekaj težav. Poleg tega si je želel oblikovati zanimiva gradiva, a vse, kar se mu je zdelo zanimivo, je bilo na spletu plačljivo, zato tega ni uspel realizirati. Tako se je tudi sam odločil za tradicionalni način poučevanja z uporabo brezplačnih računalniških programov.

Povzamemo lahko, da so študentje veliko razmisleka in časa namenili estetskemu oblikovanju digitalnih virov, manj pa so izpostavljali didaktične elemente priprave, izvedbe in evalvacije pouka. Zdi se, da so se pretežno ukvarjali z organizacijo artikulacije učne enote, predvsem časovno, kar pa je skupno pravzaprav vsem učiteljem začetnikom (gl. npr. Ivanuš Grmek in Javornik Krečič 2011).

Omejitve pri učenju in izobraževanju na daljavo

Omejitve so se pričakovano precej prepletale z odgovori o slabostih izobraževanja na daljavo. Kot je povedala študentka 10: »Kar so slabosti, so tudi omejitve.« Morda je bilo sicer pri zapisih, ki so se nanašali na omejitve, zaznati, da so se študentje bolj osredotočili nase in na zaznave lastne situacije. Ker omejitve na nek način sovpadajo z že predstavljenimi slabostmi, jih v tem delu ne analiziramo posamično, po dnevnikih, temveč navajamo le združene ugotovitve.

Ključne omejitve, s katerimi so se študentje soočali pri poučevanju na daljavo in jih ocenili kot najpomembnejše, so naslednje:

- Brez neposrednega stika z učenci v učilnici učitelj težje razume, kaj si učenec misli, in težko presodi, ali je razlago razumel.
- Izobraževanja na daljavo poteka večinoma individualno, ker so druge oblike dela težje izvedljive.
- Komunikacija je med učitelji in učenci otežena.
- Učitelj ne pridobi povratne informacije učencev in zato ne more učinkovito spremljati napredka učenca ter odpravljati sprotnih težav.
- Vsi učenci doma nimajo enakih pogojev za učenje in uporabo IKT. Oviro predstavlja predvsem neprimerna tehnologija. Omejitev je tudi neprimeren prostor za učenje in sledenje izobraževanju.
- Počasna in nezanesljiva internetna povezava vpliva na kakovost zvoka in slike ali celo onemogoča komunikacijo.

Glede na vse zapise lahko zaključimo, da študentje kot največji omejitvi izpostavljajo predvsem neprimerno tehnologijo in to, da učitelji in učenci nimajo neposrednega stika.

Sklep

O izobraževanju na daljavo je bilo izvedenih veliko raziskav, ki so se osredotočale na učence, dijake, učitelje, ravnatelje itd. Kot pa smo že predhodno omenili, nismo zasledili raziskave, ki bi naslavljalala specifično skupino, to je

skupino študentov, prihodnjih učiteljev, ki so bili v času šolanja na daljavo v vlogi učencev (študentov), prav tako pa so imeli v okviru pedagoške prakse možnost doživeti vlogo učitelja. V prispevku nas je zato zanimalo, ali lahko njihova dvojna vloga prispeva pomembna spoznanja za poučevanje in učenje na daljavo pa tudi za izpeljavo izobraževanja v razredu. Kot je bilo pričakovati na podlagi prejšnjih študij (Adnan in Anwar 2020; Rupnik Vec 2020), so študentje v zvezi z izobraževanjem na daljavo opozorili na kar nekaj kritičnih točk, vendar so izpostavili tudi nekaj pozitivnih vidikov. Tako lahko poudarimo, da sta predpogoj za učinkovito izobraževanje na daljavo delujoče internetno omrežje in dostop do njega, saj izobraževanje na daljavo lahko nemoteno poteka le, če so predhodno izpolnjeni tehnični pogoji. Študentje prav tako poudarjajo pomen učiteljeve digitalne kompetentnosti, torej obvladovanja digitalnih tehnologij za namene učenja in poučevanja, pa tudi pomen dostopnosti (tudi s finančnega vidika) digitalnih orodij, ki omogočajo učinkovito vključevanje digitalne tehnologije v pouk.

Izpostavljen je bil tudi socialno-čustveni vidik učenja, predvsem v povezavi z zagotavljanjem varnega socialnega okolja in z vlogo staršev. Študentje so opozorili, da se nekateri otroci doma počutijo varnejše in se zato lažje učijo, pri tem jim podpora nudijo tudi starši, za druge otroke pa je lahko šola edino varno okolje, doma nimajo podpore in so zato v času šolanja manj napredovali oziroma so nazadovali. V zvezi s tem velja omeniti tudi težave s koncentracijo in z motivacijo ter organizacijo dela. Kot je bilo pričakovati (Niemi in Kousa 2020), je slednja nekaterim učencem in učiteljem povzročala veliko težav, drugim pa je predstavljala možnost učinkovitejše izrabe časa.

Študentje so opazili problem sledenja učenčevemu znanju, predvsem v smislu, da učitelji niso imeli možnosti videti in doživeti odziva učenca, zato niso mogli presoditi, ali je razumel vsebino, in mu zagotoviti podporo, ki bi jo želeli. Analiza dnevniških zapisov kaže tudi na tipično težavo, ki se pojavi pri učiteljih začetnikih, in sicer kako organizirati učno uro ter koliko časa nameniti dejavnostim in vsebinam, pri čemer je posebnost, da veliko pozornosti namenjajo estetiki ustvarjenih digitalnih virov.

Sklenemo lahko, da bi morali v prihodnje ne glede na to, ali bo izobraževanje potekalo v učilnicah ali na daljavo, nujno zagotoviti ustrezne tehnične pogoje in učitelje opolnomočiti za didaktično rabo digitalnih tehnologij, predvsem v smislu zagotavljanja učinkovite rabe digitalne tehnologije za učenje in poučevanje. Prav tako bomo kot družba še naprej morali iskati načine za ustrezne mehanizme kompenzacije priložnosti za otroke iz deprivilegiranih (družinskih) okolij, kaže pa se tudi potreba po sistemski ureditvi prehoda v poklic ter podpori in mentoriranju učiteljev začetnikov.

Literatura

- Adnan, M., in K. Anwar. 2020. »Online Learning amid the COVID-19 Pandemic: Students' Perspectives.« *Journal of Pedagogical Sociology and Psychology* 2 (1): 45–51.
- Cachón-Zagalaz, J., M. Sánchez-Zafra, D. Sanabrias-Moreno, G. González-Valero, A. J. Lara-Sánchez in M. L. Zagalaz-Sánchez. 2020. »Systematic Review of the Literature about the Effects of the COVID-19 Pandemic on the Lives of School Children.« *Frontiers in Psychology* 11:569348. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.569348>.
- Cencič, M. 2011. *Nekatere teme o kakovosti in evalvaciji na pedagoškem področju*. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Coman, C., L. G. Țiru, L. Meseșan-Schmitz, C. Stanciu in M. C. Bularca. 2020. »Online Teaching and Learning in Higher Education during the Coronavirus Pandemic: Students' Perspective.« *Sustainability* 12 (24): 10367. <https://doi.org/10.3390/su122410367>.
- Di Pietro, G., F. Biagi, P. Costa, Z. Karpiński in J. Mazza. 2020. *The Likely Impact of COVID-19 on Education: Reflections Based on the Existing Literature and International Datasets*. Luksemburg: Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Društvo psihologov Slovenije, Nacionalni inštitut za javno zdravje, UP Inštitut Andrej Marušič, UL Filozofska fakulteta, UP Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijsko tehnologijo. 2021. »Ocena potreb po psihosocialni podpori v drugem valu epidemije covid-19.« <http://www.dps.si/wp-content/uploads/2021/03/Ocena-potreb-po-psihosocialni-podpori.pdf>.
- Fegert, J. M., B. Vitiello, P. L. Plener in V. Clemens. 2020. »Challenges and Burden of the Coronavirus 2019 (COVID-19) Pandemic for Child and Adolescent Mental Health: A Narrative Review to Highlight Clinical and Research Needs in the Acute Phase and the Long Return to Normality.« *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* 14:20. <https://doi.org/10.1186/s13034-020-00329-3>.
- Ferraro, F. V., F. I. Ambra, L. Aruta in M. L. Iavarone. 2020. »Distance Learning in the Covid-19 Era: Perceptions in Southern Italy.« *Education Sciences* 10 (12): 355. <https://doi.org/10.3390/educsci10120355>.
- Ivanuš Grmek, M., in M. Javornik Krečič. 2011. *Osnove didaktike*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Kavkler, M., K. Javornik in M. Košak. 2020. »Učenje na daljavo – glas učencev in dijakov s primanjkljaji na posameznih področjih učenja.« Društvo Bravo, Ljubljana.
- Katič, S., F. V. Ferraro, F. I. Ambra in M. L. Iavarone. 2021. »Distance Learning during the COVID-19 Pandemic: A Comparison between European Countries.« *Education Sciences* 11 (10): 595. <https://doi.org/10.3390/educsci11100595>.

- Niemi, H. M., in P. Kousa. 2020. »A Case Study of Students' and Teachers' Perceptions in a Finnish High School during the COVID Pandemic.« *International Journal of Technology in Education and Science* 4 (4): 352–369.
- Podlesek, A., in V. Kavčič. 2021. »Generalised Anxiety in Slovenian Students during the Covid-19 Pandemic.« *Sodobna pedagogika* 72 (138): 322–341.
- Podlogar, N., U. Žerak, A. Lišič, L. Lavrih, N. Fricelj in M. Juriševič. 2020. »Pogledi in izkušnje študentov pedagoških smeri o študiju na daljavo v času epidemije COVID-19.« V *Psihologija pandemije: posamezniki in družba v času koronske krize*, ur. Ž. Lep in K. Hacin Beyazoglu, 205–217. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Rakinič, K., I. Komljen, E. Semen in G. Cankar. 2021. *Učinki izobraževanja na daljavo v šolskem letu 2020/2021: analiza dosežkov nacionalnega preverjanja znanja in socialno-ekonomskega statusa učencev in učenk*. Ljubljana: Državni izpitni center.
- Rupnik Vec, T., ur. 2020. *Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covida v Sloveniji*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Simpson, O. 2002. *Supporting Students in Online, Open and Distance Learning*. London: Kogan Page.
- Štemberger, T., in S. Čotar Konrad. 2021. »Attitudes towards Using Digital Technologies in Education as an Important Factor in Developing Digital Competence: The Case of Slovenian Student Teachers.« *International Journal: Emerging Technologies in Learning* 16 (14): 83–98.
- Študentska organizacija Slovenije. 2020. »Analiza ankete o poteku študija na daljavo in priporočila študentske organizacije Slovenije (ŠOS).« Študentska organizacija Slovenije, Ljubljana.
- UNESCO. 2020. »Distance Learning Strategies in Response to COVID-19 School Closures.« *Issue Note* št. 2.1. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373305>.
- Zaccoletti, S., A. Camacho, N. Correia, C. Aguiar, L. Mason, R. A. Alves in J. R. Daniel. 2020. »Parents' Perceptions of Student Academic Motivation during the COVID-19 Lockdown: A Cross-Country Comparison.« *Frontiers in Psychology* 11:592670. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.592670>.

Advantages and Challenges of Distance Education: Perspective of Students, Future Teachers

The pandemic, caused by COVID-19, led to the closure of educational institutions in Slovenia and remote education was introduced in Slovenian schools. The remote education has had a significant impact on various educational stakeholders. In this paper, we present the results of the study which aimed to identify student teachers' experiences of remote learning. We wanted to identify the strengths, weaknesses, opportunities, and threats. The paper is based

on ten students' dairy entries which they created during the pedagogical practice during the first quarantine. The entries were analysed with SWOT analysis. The results show that student teachers highlight the possibility of organization of different assignments and better and increased technology use as positive results of remote education. On the other hand, the decreased social interaction and inappropriate technologies or insufficient proficiency in technology use were identified as challenges of remote education.

Keywords: remote education, student teachers, advantages, challenges